

MARTIN BALÁŽ

**EPIZÓDY
Z POLÍ**

MARTIN BALÁŽ

**EPIZÓDY
Z POLÍ**

Vydanie diela podporila Obec Ivanka pri Nitre.

Epizódy z polí

Martin Baláž

Edícia Listiny, 2. zväzok

© Klobúk, 2026

Prvé vydanie

Redakcia a jazyková korektúra: Beáta Mihalkovičová

Obálka a grafická úprava: Miroslav Kulich

ISBN (brož. väzba) 978-80-975330-0-7

ISBN (EPUB) 978-80-975330-2-1

ISBN (MOBI) 978-80-975330-3-8

ISBN (PDF) 978-80-975330-1-4

OBSAH

PREDSLOV	5
PROLÓG ZDRUŽSTEVŇOVANIA	7
Skutočný príbeh obce z druhej polovice minulého storočia.....	8
Rozptýlená esej	34
SÚDRUH IMRICH	38
Skutočný príbeh obce z druhej polovice minulého storočia.....	38
EPIZÓDY OD STOLA	52
Rozptýlená esej – pokračovanie	52
JEDNOTNÉ ROĽNÍCKE DRUŽSTVO	57
Skutočný príbeh obce z druhej polovice minulého storočia.....	57
EPIZÓDY OD STOLA	75
Rozptýlená esej – pokračovanie	75
ŠEŠŤDESIATE ROKY	82
Skutočný príbeh obce z druhej polovice minulého storočia.....	82
EPIZÓDY OD STOLA	90
Rozptýlená esej – pokračovanie	90
NORMALIZAČNÝ EPILÓG	95
Skutočný príbeh obce z druhej polovice minulého storočia.....	95
EPIZÓDY OD STOLA	98
Rozptýlená esej – koniec v tejto knihe	98

PREDSLOV

Dve družstevné kroniky, z ktorých sme v tejto knihe čerпали, nehovoria len o zakladaní družstva v Ivanke pri Nitre a peripetiách s ním spojených. Príbeh ľudí z obce je aj príbehom Slovenska. Epizódy (úryvky) vypísané z kroník predstavujú živú spomienku na papier. Rozpráva o kolektivizácii, o zložitom období plnom nespravodlivosti. Strašidelnej krivde na ľuďoch. Má toha vlády jednej strany, ktorá v podobe schválených zákonov číhala na každého. Nútila ľudí poddať sa. Paragrafy, pripravené rozmetať v búrke dejín všetku úrodu, ktorú ľudia a ich predkovia dopestovali.

Záznamy v kronikách sa týkajú aj jednotných roľníckych družstiev v susedných obciach – Branč, Dolné Krškany a Gergeľová. V roku 1973 sa JRD Ivanka pri Nitre, JRD Branč, JRD Gergeľová (dnes súčasť Ivanky pri Nitre) a JRD Dolné Krškany (dnes súčasť Nitry) zlúčili do JRD Rozkvet Ivanka pri Nitre. Ako sa to často v úvode kroník stáva, nájdú sa tam aj udalosti, ktoré sa stali pred tým, ako sa kronika začala písať.

Táto kniha určite nezaznamenáva iba trpké nálady združšťovania (z veľkej časti násilného) súkromného majetku ľudí. Najviac epizód z kroník dokumentuje každodenný socializmus na dedine. Na jej začiatku chlapi orú polia s koňmi. Prejde približne desať rokov na družstve, cca 300 strán v kronike, a na poliach už vŕzga prvý traktor. Pre „človeka pôdy“ je to podobný skok v pokroku ako prechod z telefónu s drôtom na mobilnú komunikáciu. Epizódy z kroniky zachytávajú epochálnu zmenu.

Ak však porovnáme niektoré charakterové vlastnosti ľudí, pozorujeme, že sa ani po desiatkach rokov nezmenili. Naša minulosť stále trvá v nás.

Epizódy z polí sú druhým zväzkom edície Listiny. Prvý zväzok *Listiny z Jarku* tiež obsahuje úryvky z pôvodnej listiny (historického dokumentu) a pomedzi kapitoly knihy sa vinie niť „rozptýlenej eseje“. V tejto knihe sa autorský text okrajovo dotýka úryvkov. Ide o epizódy od stola – rozpomätávanie sa na osobnú skúsenosť počas čítania kroniky. Text úryvkov z minulosti na pošliach sa stáva komentárom – ilustráciou príbehu zo súčasnosti. Niť autorských epizód, bez ktorých by sa nedostavilo nadšenie, bez ktorých by kniha nevznikla.

Príbeh družstiev si zaslúži hlbší historický výskum, ako je rozprávanie dvoch kroník. Okolnosti ich vzniku a činnosti významným spôsobom formovali našu spoločnosť. Cieľom tejto knihy nie je ukázať celostný obraz o téme prostredníctvom ucelených faktov z odborných publikácií. Epizódy z polí majú ambíciu odkryť povahu každodenného socializmu a nachádzať v ňom nadčasový charakter (nálady) ľudí v socializujúcej sa krajine.

Mnohým domácim občanom istotne bude v *Epizódach z polí* chýbať niečo podstatné, čo sa v dedine udialo. Možno sme práve ten ich moment nezaznamenali. Odbornej verejnosti budú zase chýbať roky, do ktorých tie udalosti spadali. Ak z publikácie nebude cítiť, že má iný cieľ než datovať udalosti, nesplnila svoj účel. Avšak pevne verím, že časovanie je v histórii až na druhom mieste, podstatné je, čo sa deje v priestore kontinuálne skrz-naskrz. Vieme tak odhadnúť budúcnosť v ňom a neubližovať svojim deťom opakovaním chýb. Fakty v dejinách bývajú rozporuplné. Nie v tom, či sa naozaj stali, ale v tom, že vyvolávajú rozpory medzi ľuďmi.

1. KAPITOLA

PROLÓG ZDRUŽSTEVŇOVANIA

Pri triedení dokumentov sa na dne balíka so zväzkom listín ukrýva listina s názvom *Konečný prídelový plán s rozvrhom prídelových cien a splátkovým plánom*. Vydalo ho *Povereníctvo poľnohospodárstva a pozemkovej reformy*.¹ Je v ňom uvedený *Konečný prídelový plán z konfiškátu*. Plán rozdávania majetku občanom, pôdy, ktorú práve na základe Benešových dekrétov niekomu odobrali. Ľudovo povedané, ukradli. Prejde pár rokov a rozdaná pôda na základe iných zákonov (komunistických) núti ľudí „dobrovoľne“ odovzdávať pôdu do družstva.

Majú moji predkovia takto nadobudnutú pôdu? Je v našej rodine pôda, ktorú nám „ukradli“, hoci pár rokov predtým nás obdarovali „ukradnutou“ pôdou? Nepýtal som sa rodičov, nepýtal som sa starých rodičov. Kto skúma rodokmeň toku majetku svojich predkov? A je dôležité to vedieť?

1 Orgán Slovenskej národnej rady (1945 – 1960) zodpovedný za riadenie poľnohospodárstva, lesníctva a uskutočnenie povojnovej pozemkovej reformy na Slovensku (obdoba ministerstva). Aktívne vykonávalo konfiškáciu a rozdeľovanie pôdy prostredníctvom roľníckych komisií na národných výboroch.

SKUTOČNÝ PRÍBEH OBCE Z DRUHEJ POLOVICE MINULÉHO STOROČIA

Epizóda prvá

Hlad

„... začali prichádzať roky hospodárskej krízy, začala rásť nezamestnanosť a mnohí robotníci ocitli sa bez práce. ‚Žobračienky‘, ako výpomoc štátu nazvalo robotníctvo, nestačili nasýtiť ani čiastočne hladné krky početných rodín v Gergeľovej. Hlad bol každodenným hosťom a bieda spolu zasadala k prázdny stolom, ale žiť sa chcelo. Dedina nedávala možnosť zárobku dospelým, nieto ešte mládeži.“

Epizóda druhá

Hladové pochody

„Nezamestnaní sa dožadovali od úradov podpôr v nezamestnanosti pre svoje rodiny, ako aj pre slobodnú mládež a pre školo-povinné deti podávanie štvrti litra mlieka s chlebom. Otvorene sa vyhrážajú, že ak by ich požiadavka nebola splnená, usporiadajú hladové pochody. Došlo k nim, ale četníci a polícia v meste pracujúcich rozháňala a ich organizátorov zatvárala.“